

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย (Home School in Thai Society)

ดร. ศรีวรรณ มีคุณ*

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการศึกษาลักษณะที่มีความสำคัญในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยแทนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว แต่เนื่องจากในสมัยปัจจุบันเกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นใน

ระบบการศึกษาและในโรงเรียน จึงทำให้ผู้ปกครองขาดความเชื่อมั่นที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน กระแสการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จึงแพร่หลายในสังคมไทยอีกครั้ง เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ และแนวคิดนี้ ยิ่งแพร่หลายมากขึ้นเมื่ออบตบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังกัดภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี

รองรับและสนับสนุนให้ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการจัดการศึกษาที่ถูกต้องตามกฎหมาย ปัจจุบันมีเด็กกว่าหนึ่งร้อยคนในประเทศไทยที่กำลังศึกษาในรูปแบบนี้

บทนำ

นับแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในแวดวงการศึกษาไทยหลายประการ การเปลี่ยนแปลงสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกครอบครัวในสังคมไทยก็คือ การให้สิทธิแก่ “ครอบครัว” ในการจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกได้โดยถูกต้องตามกฎหมายที่เรียกว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ซึ่งนับเป็นทางเลือกใหม่ในการจัดการศึกษา และเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของประชาชนให้แพร่หลายขึ้นอีกทางหนึ่ง

แนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว หรือ Home School คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้าน โดยมีผู้ปกครองทำหน้าที่ครูหรือผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน (Van Galen & Pitman, ed., 1991, p.10) แนวคิดในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเกิดขึ้นอย่างเด่นชัดในหลายประเทศตั้งแต่ทศวรรษ 1980 (พ.ศ. 2523) เป็นต้นมา ปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดแนวคิดในการจัดการศึกษาที่บ้านมีหลายประการ

แต่ปัจจัยหลักที่เป็นปรากฏการณ์ของหลาย ๆ ประเทศก็คือ ปัญหาความล้มเหลวของระบบการศึกษา ที่ไม่อาจช่วยยกระดับการรู้หนังสือ และศักยภาพของบุคคลได้อย่างแท้จริง (อมรวิษณุ ภาณุธรรม, 2543, หน้า 4) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยร่วมอื่น ๆ เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งส่งผลให้การเรียนด้วยตนเองโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่ออื่นๆ มีความสะดวกและเป็นไปได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ทำให้ผู้ปกครองส่วนหนึ่งไม่มั่นใจในความปลอดภัยของบุตรหลานที่ส่งไปเรียนในโรงเรียน แนวคิดในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจึงแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้รับการยอมรับจากประเทศต่าง ๆ เนื่องจากผู้ปกครองมีความเชื่อว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะก่อให้เกิดผลดีในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. พ่อแม่ ผู้ปกครองมีโอกาสเลือกและปรับแนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับแผนชีวิต ความเชื่อ ความต้องการและความพร้อมของเด็กได้อย่างยืดหยุ่น แทนการส่งเด็กไปโรงเรียนที่บังคับให้เด็กเรียนทุกอย่างเหมือน ๆ กัน พร้อม ๆ กัน ในขณะที่เด็กอาจไม่สนใจหรือไม่พร้อมที่จะเรียนเรื่องนั้น ๆ

2. เด็กจะได้รับการปฏิบัติในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ และสิทธิเสรีภาพของตน

ดีกว่าเรียนกับผู้อื่น ซึ่งโดยปกติจะมีความรักและความเอื้ออาทรน้อยกว่าพ่อแม่

3. การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยไม่มีการเปิดเทอมหรือปิดเทอมที่ชัดเจน การเรียนรู้อย่างสนุกสนานต่อเนื่องจะช่วยปลูกฝังคุณลักษณะแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่เด็ก

ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ขยายวงกว้างขึ้นโดยลำดับโดยมีวิธีดำเนินการจัดการศึกษาที่ปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ โดยสังเขปดังนี้

1. ผู้ปกครองสอนบุตรหลานอยู่กับบ้านโดยไม่ส่งไปโรงเรียน

2. มีกฎหมายรองรับเพื่อให้ผู้ปกครองดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

3. รัฐให้การสนับสนุนและเข้ามาดูแลในเรื่องมาตรฐานและการจัดการเรียนการสอน

4. รูปแบบการจัดการศึกษา ให้ผู้ปกครองสอนตามหลักสูตรที่จัดไว้อย่างกว้าง ๆ มีแนวการสอนและเนื้อหาหลากหลาย

5. อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประชาชนทุกสาขาอาชีพร่วมกันทำหน้าที่ “ครู” เพื่อถ่ายทอดความรู้ตามรูปแบบและวิธีการของแต่ละบุคคล

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทย

ถ้านับย้อนหลังไปตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงสุโขทัย จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนจะเกิดระบบโรงเรียนขึ้นในประเทศไทย ดังเช่นสมัยปัจจุบัน การถ่ายทอดวิชาความรู้และมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยก็อยู่ใน

ลักษณะของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยมีบ้าน วัดและวัง เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษา ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปและมีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับประชาชนทั่วไปขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทยจึงลดบทบาทและความสำคัญลงเนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ

ในยุคสมัยปัจจุบันเมื่อนานาอารยประเทศ มีแนวคิดในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแพร่หลายขึ้น แนวคิดนี้ก็แผ่ขยายเข้ามาในสังคมไทย ด้วยเหตุผลที่ผู้ปกครองส่วนหนึ่งขาดความเชื่อมั่นในระบบโรงเรียนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยยุคปัจจุบัน เกิดขึ้นก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 คือเริ่มเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2537 ดังนั้นการจัดการศึกษารูปแบบนี้ในช่วงแรก ๆ จึงยังไม่มีกฎหมายใด ๆ รองรับและมีกลุ่มผู้ปกครองที่จัดการศึกษาในครอบครัวในช่วงเวลานั้นเพียงไม่กี่ครอบครัว วิธีดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยมิให้ขัดต่อพระราชบัญญัติประถมศึกษา ซึ่งระบุว่าเด็กอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์จะต้องเข้าโรงเรียนก็คือ พ่อแม่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะต้องนำชื่อเด็กในปกครอง ไปจดทะเบียนไว้กับโรงเรียนแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีข้อตกลงระหว่างกันว่า ผู้ปกครองจะเป็นผู้สอนเด็กเองที่บ้าน โรงเรียนที่รับจดทะเบียนใน

ระยะนั้นได้แก่ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 81 ในช่วงเวลานั้นผู้ปกครองที่จัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนเองที่บ้าน รวมทั้งประชาชนที่สนับสนุนแนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้เสนอแนะให้กำหนดสาระที่เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจึงเป็นสิทธิของผู้ปกครองที่สามารถจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สาระสำคัญที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีรายละเอียดดังนี้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542, หน้า 2-8)

1. มาตรา 4 ว่าด้วยนิยามของสถานศึกษา ซึ่งหมายรวมถึง “ศูนย์การเรียนรู้” ที่อาจจัดตั้งขึ้นโดย “เอกชน”

2. มาตรา 8 (2) ว่าด้วยหลักการในการจัดการศึกษาโดยให้สังคมมีส่วนร่วม

3. มาตรา 9 (6) ว่าด้วยการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ฯลฯ

4. มาตรา 12 ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. มาตรา 13 ว่าด้วยสิทธิประโยชน์ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ที่จะได้รับจากรัฐดังนี้

(1) การสนับสนุนเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษแก่บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล

(2) เงินอุดหนุนสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตร หรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด

(3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

6. มาตรา 16 ว่าด้วยระบบการศึกษา ซึ่งมีสามรูปแบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งอาจจัดในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้

7. มาตรา 18 (3) ว่าด้วยความหมายของศูนย์การเรียนรู้ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน ฯลฯ เป็นผู้จัด

8. มาตรา 24 ว่าด้วยการจัดกระบวน การเรียนรู้ ซึ่งระบุให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน จัดกิจกรรมให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างได้สัดส่วน และสนับสนุนให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

จากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าวมีผลให้ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการจัดการ ศึกษาที่ต้องตามกฎหมาย และครอบครัว ที่จัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานหรือสมาชิกใน ครอบครัวจะได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่นเดียวกับสถานศึกษาในรูปแบบอื่น

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน

จากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ให้สิทธิแก่บุคคลและครอบครัวในการจัด การศึกษา แต่สิทธินี้จะต้องเป็นไปตามที่ กำหนดในกฎกระทรวง ดังนั้นในช่วงที่ กฎกระทรวงยังไม่มีผลบังคับใช้ การดำเนินการ จัดการศึกษาโดยครอบครัวจึงยัง คงดำเนินการ ด้วยวิธีการเช่นเดิม คือผู้ปกครองต้องนำชื่อเด็ก ไปจดทะเบียนกับโรงเรียนที่มีข้อตกลงกับครอบครัว เพื่อมิให้ขัดต่อพระราชบัญญัติประถมศึกษา ขอดตกลงระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวจะมีสาระ เกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ การวัดประเมินผลและหลักฐาน แสดงผลการศึกษา โดยมีรายละเอียดการ

ดำเนินการดังนี้ (การจัดการศึกษาโดยครอบครัว, ออนไลน์, 2545, หน้า 2-3)

1. รูปแบบการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในปัจจุบันมีทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีทั้งการจัด ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว และการผสมผสานทั้งสามรูปแบบเข้าด้วยกัน แต่ส่วนใหญ่จะจัดในรูปแบบการผสมผสาน

2. หลักสูตร การจัดการศึกษาโดย ครอบครัวมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้มีความยืดหยุ่นตามความพร้อมและความสนใจ ของเด็ก ในระยะเริ่มแรกอาจใช้เนื้อหาสาระตาม หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียน สาธิต โรงเรียนนานาชาติหรือหลักสูตรของ ต่างประเทศ ภายหลังมีการพัฒนาหลักสูตร สำหรับครอบครัวโดยการกำหนดกรอบกว้าง ๆ ซึ่งเกิดจากการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง กับเด็ก โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็น ธรรมชาติและต่อเนื่องตลอดชีวิต ขอบเขตเนื้อหา วิชาไม่ต่างจากหลักสูตรปกติ แต่เน้นที่กระบวนการเรียนการสอนซึ่งมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย มากกว่า โดยเฉพาะจะมีกิจกรรมนอกบ้านเป็น องค์ประกอบสำคัญในการเรียนการสอน

3. การประเมินผล การประเมินผล การจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีหลักการเพื่อพัฒนา เด็กเป็นรายบุคคล ใช้วิธีการที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการประเมินผล ตนเองและค้นพบวิธีพัฒนาตนเอง วิธีการ ประเมินผลอย่างเป็นทางการที่ปฏิบัติอยู่ใน ปัจจุบันมี 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 ครอบครัวที่จัดการศึกษาภาคบังคับ จะต้องนำชื่อเด็กไปจดทะเบียนไว้กับโรงเรียน และโรงเรียนแห่งนั้นจะดำเนินการวัดผลประเมินผลร่วมกับนักเรียนของโรงเรียนโดยให้ข้อสอบเดียวกัน

3.2 ครอบครัวที่จัดการศึกษาในระดับสูงกว่าภาคบังคับ จะใช้วิธีการเข้ากลุ่มเรียนเสริมและสอบเทียบกับการศึกษานอกระบบของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

4. **หลักฐานแสดงผลการศึกษา** การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะต้องมีหลักฐานแสดงผลการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบสมุดบันทึก แฟ้มสะสมงาน หรือผลงาน ในลักษณะโครงการทั้งรายบุคคลและกลุ่ม

สภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในปัจจุบัน

ปัจจุบันในประเทศไทยมีโรงเรียนที่รับจดทะเบียนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจำนวน 3 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ตำบลวังดง อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี มีจำนวนครอบครัวที่จดทะเบียนไว้ 80 ครอบครัว จำนวนเด็ก 98 คน

2. โรงเรียนประถมศึกษาศรรมศาสตร์ ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนครอบครัวที่จดทะเบียนไว้ 6 ครอบครัว จำนวนเด็ก 10 คน

3. โรงเรียนสัตยาไส ตำบลลำธารยณ์ อำเภอยะบะบาด จังหวัดลพบุรี เริ่มรับจดทะเบียนครอบครัวที่จัดการศึกษาในปีการศึกษา 2545

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่าปัจจุบันมีครอบครัวที่จัดการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 86 ครอบครัว และมีจำนวนเด็กที่กำลังศึกษา 108 คน การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทยยังประสบปัญหาหลายประการ ปัญหาที่เป็นประเด็นสำคัญได้แก่

1. ข้อจำกัดในเรื่องกฎหมายที่ยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติ และภาครัฐยังคงให้ความสำคัญในเรื่องการกำกับควบคุม มาตรฐาน โดยไม่เชื่อมั่นในความสัมพันธ์และศักยภาพของครอบครัว

2. ผู้ปกครองขาดความมั่นใจในการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลาน

3. ขาดการยอมรับจากสังคมส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้บางครอบครัวไม่กล้าดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลาน

4. ผู้ปกครองเกิดความกังวลว่าเด็กจะขาดเพื่อนและไม่มีสังคม

5. ผู้ปกครองขาดความเข้าใจในการจัดการศึกษาและยังไม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ในฐานะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาโดยเอกชน ได้เสนอแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเพื่อออกเป็นกฎกระทรวงดังนี้ (วีรบุษ ปิณฑวิช, 2543, หน้า 18)

1. ให้แจ้งจดทะเบียนเป็นศูนย์การเรียนกับสำนักงานการศึกษาเขตพื้นที่ และโรงเรียน

ใกล้เคียง ซึ่งเป็นโรงเรียนพี่เลี้ยง หรือโรงเรียนแม่ข่าย เพื่อเป็นข้อมูลในการตรวจเยี่ยม ติดตามผลการดำเนินงาน และการขอรับเงินอุดหนุนเพื่อนำไปใช้จ่ายในการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ของภาครัฐ

2. กำหนดวุฒิความรู้ของผู้ปกครอง การจัดการเรียนการสอนในระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษา พ่อแม่ควรมีความรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและคุณสมบัติอื่น ๆ ด้วย เช่น ความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจของพ่อแม่ ความเหมาะสมของสถานที่ ความมุ่งมั่นและเวลาที่จะดูแลเอาใจใส่ลูก เป็นต้น

3. การกำหนดหลักสูตร ให้กำหนดหลักสูตรการจัดการศึกษาโดยครอบครัวไว้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับพ่อแม่ที่ต้องการใช้หรือหากพ่อแม่คนใดต้องการจัดหลักสูตรเองก็ให้เสนอกรอบหลักสูตรใหม่ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบตรวจสอบก่อน

4. ให้มีการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนจัดให้มีระบบการเทียบโอนผลการเรียนในกรณีมีนักเรียนคนใดต้องการกลับเข้าเรียนในระบบอื่นได้ตลอดเวลา

5. ให้มีการตรวจสอบการบริหารจัดการ โดยจัดให้มีครูที่ปรึกษาหรือศึกษานิเทศก์ออกตรวจเยี่ยมและนิเทศเพื่อช่วยเหลือติดตามเป็นระบบ ตลอดจนถึงรวบรวมหลักฐานหรือแฟ้มสะสมผลงานนักเรียน

6. การกำกับมาตรฐานคุณภาพ หากมีกรณีเด็กสอบไม่ผ่านการประเมินจากระบบการจัดการศึกษาของพ่อแม่รัฐมีสิทธิสั่งยกเลิกการ

จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าวและให้เด็กกลับเข้าเรียนในระบบอื่น

7. การใช้ทรัพยากรของชุมชนและโรงเรียนดำเนินการเรียนการสอน ด้วยการจัดให้มีเอกสารตำรา เพื่อการเรียนการสอน รวมทั้งให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับพ่อแม่ที่จัดการศึกษาสำหรับลูก

กรอบการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่กำหนดขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนดังกล่าว ยังมีประเด็นขัดแย้งกับกลุ่มครอบครัวที่จัดการศึกษาอยู่ในขณะนี้ โดยกลุ่มครอบครัวเหล่านั้นมีความเห็นว่ารูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะต้องมีความหลากหลาย ยืดหยุ่นได้ตามสภาพแวดล้อมของครอบครัวและความสามารถหรือความถนัดของเด็กไม่ควรกำหนดหลักสูตรหรือวิชาเป็นกรอบตายตัวเหมือนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งมีนักวิชาการจำนวนมากให้การสนับสนุนแนวความคิดนี้ เพราะโดยหลักการนั้น การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะประสบความสำเร็จได้จะต้องประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาโดยครอบครัวนั้นมียู่ทุกที่รอบ ๆ ตัวเด็ก ทั้งในครอบครัว ชุมชน และต่างชุมชน ซึ่งทุกคนสามารถเป็นครู หรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ให้แก่เด็กได้

2. เนื้อหาวิชา เนื้อหาการเรียนรู้จะต้องกำหนดจากความต้องการและความจำเป็นของบุคคลและชุมชนเป็นเนื้อหาเชิงปฏิบัติมากกว่า

ทฤษฎีโดยครอบคลุมเนื้อหาวิชาครบถ้วนโดยมีต้องแยกเป็นรายวิชา แต่ควรสอดแทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตจริงของเด็ก

3. กระบวนการเรียนรู้ จะต้องเกิดขึ้นด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา รวมทั้งความสามารถและความถนัดของผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละครอบครัว

ดังนั้นภาครัฐจะกำหนดหลักเกณฑ์ใดขึ้น ก็ควรคำนึงถึงองค์ประกอบของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวดังกล่าวด้วย

ในปัจจุบันแม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะมีบางประเด็นที่มีความเข้าใจไม่ตรงกันหรือมีแนวคิดที่ขัดแย้งกันบ้าง แต่ก็นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของสังคมไทยในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวขยายวงกว้างในกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะใช้สิทธิอันชอบธรรมของตน เพื่อจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานในปกครองและอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาสังคมซึ่งทวีความรุนแรงในสังคมไทยให้ลดลงได้ เพราะความอบอุ่นและใกล้ชิดของสมาชิกในครอบครัวย่อมเป็นพื้นฐานของสังคมที่สุขสงบ

บทสรุป

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย มีวิวัฒนาการมายาวนานจนถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นที่ยอมรับของพ่อแม่ผู้ปกครองในระดับหนึ่ง แต่การจัดการศึกษาในรูปแบบนี้อาจต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายประการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ ดังนั้นครอบครัวใด ที่ประสงค์จะจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ ควรจะศึกษาถึงผลดีผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา รวมทั้งควรศึกษาความพร้อมของครอบครัวเพื่อมั่นใจว่าจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่บุตรหลานจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัว สำหรับภาครัฐควรคำนึงถึงหลักการจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างถูกต้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการออกกฎหมายหรือกฎระเบียบใด ๆ ที่ไม่ขัดต่อปรัชญาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และควรจะดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). คำชี้แจงประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home school). (2545). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.thailearn.org/a101.html>.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (ม.ป.ป.). HOME SCHOOLING ทางเลือกการศึกษาในอเมริกา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 74 ก, หน้า 1-23.
- วีรนุช ปิณฑวนิช. (2543, เมษายน) โสมสกุล สิทธิพ่อแม่ สถานปฏิรูป. 3(25) หน้า 16-22.
- ศรีวรรณ มีคุณ. (2542). การศึกษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-ปัจจุบัน). ชลบุรี : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สันสนีย์ ฉัตรคุปต์. (2543). สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กให้ฉลาดได้อย่างไร (ฉบับพ่อแม่). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อมรวิเศษ นาคกรทรรพ. (2541). ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 1 : กระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็ก ๆ และชุมชนของเรา. กรุงเทพฯ : โครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์.
- _____. (2543). รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home school) ประสพการณ์ของนานาชาติประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- Home school : education at home alternative education during reform period. (2000, April 25) **The Nation**. p.A6.
- Nikiforuk, A. (1994). *If learning is so natural, why am I going to school ?* Toronto : Penguin Book.
- Van Galen, J.& Pitman, M.A., ed. (1991). **Home schooling : political historical and pedagogical perspectives**. Philadelphia, PA : Abelex press.

สรุปสายฝึกสอนปีการศึกษา 2546

สายฝึกสอน	โรงเรียน	จำนวน อาจารย์นิเทศก์	จำนวน นิสิต	วิชาเอก/จำนวนนิสิต	หัวหน้าสายนิเทศ
สายนิเทศ 1 (จำนวนนิสิต 47 คน)	ชดกันยานุกูล	2	8	ภาษาไทย (2) / สังคม (4) / ศึกษาศาสตร์ (2)	ศษ.ดร.อานรณ เพชรรัตน์ (อ.นิเทศก์ 12 คน)
	ชลธารามบูรพา	2	8	ศึกษาศาสตร์ (1) / ภาษาไทย (5) / สังคม (2)	
	อนุบาลชลบุรี	7	26	ศึกษาศาสตร์ (2) / ภาษาอังกฤษ (4) / สังคม (2) / ปฐมวัย (14) / ประถม (4)	
	ประสิทธิ์สาร	1	5	คณิตฯ (1) / ศึกษาศาสตร์ (3) / ฟิสิกส์ (1)	
สายนิเทศ 2 (จำนวนนิสิต 28 คน)	บ้านสวนเงินอันสุพรรณ	1	5	คณิตฯ (1) / ศึกษาศาสตร์ (2) / ฟิสิกส์ (1) / คณิต (1)	ศษ.สุชาติดา กรเพชรปาลี (อ.นิเทศก์ 8 คน)
	บ้านห้วยกะปิ	2	8	ปฐมวัย (4) / ประถม (4)	
	พระตำหนักนันทราช	2	5	ปฐมวัย (3) / ประถม (2)	
สายนิเทศ 3 (จำนวนนิสิต 23 คน)	ชลธารามบูรพา	3	10	คณิตฯ (2) / คณิต (1) / ศึกษาศาสตร์ (2) / ภาษาไทย (3)	ศษ.ปริญญา ทองสกล (อ.นิเทศก์ 6 คน)
	วัดราษฎร์ศรัทธา	1	5	ประถม (2)	
	วัดตาลคอม	4	2	ประถม (2)	
	แสนสุข	4	5	ภาษาอังกฤษ (1) / ภาษาไทย (2) / สังคม (2)	
	วอนนภาศัพท์	1	10	คณิตฯ (1) / ศึกษาศาสตร์ (2) / ประถม (4) / ภาษาอังกฤษ (1)	
พนัสนิเทศ-ระยอง (จำนวนนิสิต 21 คน)	อนุบาลบ้านบางพระ	1	4	คณิตฯ (1) / สังคม (2) / ประถม (1)	ศษ.ดร.ระพีพันธ์ ฉายวิมล (อ.นิเทศก์ 8 คน)
	วัดดอนทอง	3	8	ภาษาอังกฤษ (3) / ประถม (5)	
	พานทอง	2	7	คณิตฯ (2) / ศึกษาศาสตร์ (2) / สังคม (3)	
	อนุบาลร่มไม้	1	2	ประถมศึกษา (2)	
ศรีราชา-ระยอง (จำนวนนิสิต 8 คน)	หนองรีมมงคลสุขสวัสดิ์	2	4	คณิตฯ (1) / ศึกษาศาสตร์ (1) / สังคม (2)	ศษ.อานันท์ธนิต เคนจิต (อ.นิเทศก์ 28 คน)
	ระยองวิทยาคม	2	6	ศึกษาศาสตร์ (2) / ภาษาอังกฤษ (3) / สังคม (1)	
	อนุบาลระยอง	1	2	ภาษาอังกฤษ (2)	
สายนิเทศ "พิเศษ" (จำนวนนิสิต 28 คน)	สาธิต	28	28	ปฐมวัย (4) คณิตฯ (2) / ศึกษาศาสตร์ (1) / สังคม (4) / ประถม (10) / คณิตฯ (3) / ภาษาไทย (1) / ภาษาอังกฤษ (3)	